

ברכתי לכם ועשת את התבואה לשלש השנים [ערב שמיטה, שנת השמיטה, והשנה שלאחריה].⁸

והרי כאן — בשמיטה האחרונה, שלאחריה היובל, ואסור בו כמו בשמיטה — ארבע שנים הצריכות ברכה.

אלא אף אתם מודים דאיכא לאוקמי ייש לפרש פסוק זה [בשאר שני שבוע, בשנים אחרות של שמיטה, שאינן סמוכות ליובל.

אם כן, הפסוק דילי [שאתם מקשים ממנו עלי], נמי איכא לאוקמי בשאר שני שבוע, ולא בשמיטה הראשונה שלאחר היובל.

שנינו במשנה: עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא.

”עד פני הפסח”, רבי מאיר אומר: אסור עד שיגיע, רבי יוסי אומר: אסור עד שיצא:

ומקשינן: למימרא [וכי נאמר] דרבי מאיר סבר: לא מעייל איניש נפשיה

לפסיקא [איך אדם מכניס את עצמו לספק], א-ב-1 ולכן אף ש”פני” הפסח יכול להתפרש עד רגע אחרון שלפני סוף הפסח, היות ואין הדבר ברור שכך היא משמעות דיבורו והזמן הזה של הפסח הוא ספק, אין אדם יוצר על עצמו מצב של ספק, ואנו מניחים שאין

ואינה נמנית מנין כפול, לכאן ולכאן, כ”חמשים” ליובל זה, ו”אחת” ליובל הבא.⁸

מכאן אמרו: היובל אינו עולה למנין שבוע של שמיטה שלאחריו. אלא מתחילים למנות את שנות השמיטה מהשנה שאחר היובל.

רבי יהודה אומר: יובל עולה למנין שבוע של השמיטה שלאחריו.⁹

אמרו לו לרבי יהודה:

הרי הוא אומר: ”שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את תבואתה, ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ“.

ולדבריך, אין כאן במנין הראשון של שנות השמיטה שאחר היובל אלא חמש שנים בלבד. שהרי היובל עצמו אסור הוא בזריעה ובזמירה כמו בשנת השמיטה, ונמצא שיש רק חמש שנים שמוותר לעבוד בהן בינו ובין השמיטה שלאחריו.

אמר להם רבי יהודה:

לדבריכם — שאתם סוברים שיש לקיים את כל האמור בפרשת שביעית בכל השמיטות — הרי הוא אומר עוד בפרשת שביעית: ”וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו. וצויתי את

נוטה יותר כפירוש הר”ן; ובתוספות ראש השנה ט א כתבו שהגירסא היא: ואי אתה מונה שנת החמשים ”אחת” בלא וי”ו, דאין שנת חמשים ראשונה לשמיטה הבאה.

9. לשון הגמרא בראש השנה שם: ”שנת חמשים עולה לכאן ולכאן“.

8. נתבאר על פי רש”י בראש השנה ט א, ובגמרא שם נראה, שאין הדרשה מפסוק זה אלא מן הפסוק: יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם”, ראה שם; וכוננת הר”ן יש לפרש על דרך זה, אלא שהוא מפרש שלא תהיה נמנית כ”חמשים” ליובל, ו”אחת” לשמיטה הבאה, ולשון הגמרא ”יובל אינו עולה למנין שבוע“

כוונתו לנדור אלא כפי המשמעות הודאית של הדברים, ולכן אינו אסור אלא עד הפסח.

ורבי יוסי סבר: מעייל איניש נפשיה לספיקא [אדם יוצר על עצמו מצב של ספק], והיות ויתכן שמשמעות דבריו היא עד רגע אחרון של הפסח, לכן אסור הוא מספק עד זמן זה.

והאם אכן כך היא שיטתם!?

ורמינהו סתירה לכך מהא דתנן במסכת קידושין [נא ב]:

מי שיש לו שתי בתי בנות משתי נשים, מכל אחת משתי נשיו יש לו בת גדולה ובת קטנה.

כגון שהיו לו שתי נשים, האחת רחל והשניה לאה.

ולרחל אשתו היו שתי בנות: בלהה הגדולה, וזלפה הקטנה.

וגם ללאה אשתו היו שתי בנות: דינה הגדולה, ואסנת הקטנה.

והיתה בלהה גדולה מדינה, ודינה גדולה מזלפה, וזלפה גדולה מאסנת.

ואמר האב בשעה שקידש את בתו, לבעל המקדש אותה: **"קדשתי לך את בתי הגדולה"**.⁽¹⁾

ואיני יודע, אין ידוע איך לפרש את דבריו: **אם** הכוונה היא רק לבת הגדולה שבשתי הגדולות משתי הנשים, דהיינו: בלהה.

או **אם** הכוונה היא לגדולה שבשתי הקטנות, משתי הנשים, דהיינו זלפה.

ואם, או הכוונה היא לקטנה שבגדולות משתי הנשים. דהיינו דינה, **שהיא** הגדולה מן הגדולה שבקטנות, דהיינו זלפה.⁽²⁾

הרי כולן — בלהה זלפה ודינה — אסורות, היות וכולן הן בכלל הספק, וכמו שנתבאר.

היין מן הקטנה שבקטנות, דהיינו אסנת, שהיא ודאי אין לקרותה "גדולה" ואינה בכלל הספק, דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר: כולן מותרות, היין מן הגדולה שבגדולות. דהיינו, בלהה.

והטעם, משום שאדם אינו רוצה להכניס את בנותיו⁽³⁾ למצב של ספק, ובודאי נתכוין לגדולה שבגדולות.

הרי שרבי מאיר ורבי יוסי נחלקו בדבר זה, ושיטותיהן הפוכות מכפי שהן במשנתנו!⁽⁴⁾

אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב: מוחלפת השיטה במשנתנו, ויש להפוך דברי

ובנות השניה הן הקטנות, וכן פירשו כאן המפרש הרא"ש והמאירי.

3. כן הוא הפשטות; אלא שרש"י בקדושין סד ב פירש: לא מחית איניש למימר מילתא דליתי בה לידי שאלה לחכמים.

4. אופן זה שהביאה הגמרא בפשוטו אינו דומה

1. על פי לשון הרמב"ם [אישות ט ט]: מי שיש לו שתי בתי בנות משתי נשים וכולן ברשותו וקידש אחת מהן, ובשעת הקדושין אמר לבעל קידשתי לך את בתי הגדולה.

2. נתבאר על פי הר"ן כאן; אבל לדעת רש"י בקדושין סד ב, מייירי שנשא את השניה לאחר מיתת הראשונה, ובנות הראשונה הן הגדולות,

מתניתין:

מי שאמר: קונם יין שאני טועם "עד הקציר" של חיטים, או "עד הבציר" של ענבים, או "עד המסיק" של זיתים (7) —

הרי זה אינו אסור אלא עד שיגיע הקציר או הבציר או המסיק.

זה הכלל:

כל שזמנו קבוע, כלומר: "משך זמנו קבוע" כגון פסח שהוא נמשך שבעה ימים ולא

רבי מאיר לרבי יוסי ודברי רבי יוסי לרבי מאיר.

ומסייעת הגמרא לתירוץ: והתניא [בניחותא]:

זה הכלל כל שזמנו קבוע [משך זמנו קבוע] (5) ואמר "עד פני":

רבי מאיר אומר: עד שיצא, כי מעייל איניש נפשיה לספיקא; ורבי יוסי אומר: עד שיגיע, כי לא מעייל איניש נפשיה לספיקא. (6)

6. א. הר"ן הביא את הגמרא בקדושין סה א שמיישבת את הסתירה באופן אחר, והיינו: מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי ב"עד פני" אינה בנידון אם מעייל איניש נפשיה לספיקא, אלא חלוקים הם בפירוש "עד פני" אם פירושו "עד לפני הפסח" או "עד דמתפני פסחא", והביא מחלוקת הראשונים אם ההלכה כסוגיא שלנו במסכת נדרים — שהיא "סוגיא במקומה" — שרבי יוסי אומר: עד שיגיע והלכה כמותו כהכלל הנקוט בידינו "רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי", או שקיימא לן כסוגיא בקדושין, כיון שעדיף להפוך את הברייתא מאשר את המשנה, כמבואר טעם זה בר"ן קדושין בשם הרמב"ן.

ב. הר"ן הביא כאן ירושלמי, ויבוארו הדברים במשנה לקמן סב ב, כי שם מקומה לדעת הר"ן, והביאו שם בשנית.

7. קצירת חיטים נקראת "קצירה", של ענבים "בצירה", של זיתים "מסיקה", ובתאנים נראה המלקט "אורה", ובתמרים "גודר", ובשאר אילנות נקרא "מלקט", ראה רשב"ם בבבא בתרא פב ב ד"ה כמלא אורה וסלון.

לגמרי לנידון משנתנו, שהרי במשנתנו הנידון הוא אם מעייל איניש "נפשיה" לספיקא, ואילו שם הנידון הוא אם מעייל איניש "בתו" לספיקא; וראה בגמרא לעיל יט ב שמחלקת הגמרא בין "מעייל איניש נפשיה לספיקא", לבין מי שהקדיש את חייתו אם הקדיש את הכוי שהוא ספק חיה, ומשום ששם הנידון הוא אם "מעייל איניש ממזניה לספיקא", ראה שם היטב בלשון הגמרא.

וביאור הקושיא של הגמרא הוא, משום שלא מסתבר לומר שלרבי מאיר מעייל איניש בתו לספיקא אף שאת נפשיה לא מעייל לספיקא, ואילו לרבי יוסי הסברא היא בהיפוך שאע"ג שאת נפשיה מעייל איניש לספיקא, בכל זאת את בתו לא מעייל איניש נפשיה לספיקא, ונמצאו הסברות הפוכות; ואולם ראה לשון רש"י בקדושין שהובא לעיל בהערה.

5. כי בדבר שאין משך זמנו קבוע אפילו אמר "עד שיהא", אין כוונתו אלא עד שיגיע, כי אין אדם אוסר את עצמו בדבר שאינו קצוב, כמבואר במשנה בסמוך, וכל שכן אם אמר "עד פני" שאין כוונתו אלא עד שיגיע.

יותר, ואמר, כלומר: רק אז יש חילוק בין הלשונות שאם אמר:

"עד שיגיע" (8) אסור הוא עד שיגיע, ואם אמר "עד שיהא" הרי זה אסור עד שיצא.

ובל שאין [משך] זמנו קבוע כגון קציר ובציר שאין להם זמן קבוע שיהו נמשכין אותו זמן ולא יותר, בין אמר "עד שיהא" ובין אמר "עד שיגיע", הרי זה אינו אסור אלא עד שיגיע, שאין אדם אסור עצמו בזמן

שאינו לו קצבה. (9)

מי שאמר "עד הקיץ [זמן לקיטת פירות תאנים]" או שאמר: "עד שיהא הקיץ", הרי זה אסור עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות [סלי איסוף התאנים], (10) לפי שאין משך זמן קבוע, וכוונתו לומר: "עד שיגיע". (11)

ואם אמר: "עד שיעבור הקיץ", הרי זה אסור עד שיקפילו המקצועות [סכינים שהם

8. אפילו אמר "עד" לבד אינו אסור אלא עד שיגיע, כמבואר במשנה בתחילת הפרק.

9. א. לשון הר"ן לקמן סב ב ד"ה מחלוקת "כל שאין זמנו קבוע, כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע לא מחית נפשיה לספיקא למיתסר ביה", ויש להסתפק אם כוונתו לומר שדין זה תלוי במחלוקת התנאים דלעיל אם מחית איניש נפשיה לספיקא.

והנה בברייתא לעיל איתא: "כל שזמנו קבוע ואמר: "עד פני", רבי מאיר אומר: עד שיצא", וטעמו של רבי מאיר הוא משום דמעיל איניש נפשיה לספיקא, ובכל זאת מחלקת הברייתא בין דבר שזמנו קבוע לדבר שאין זמנו קבוע; ובהכרח שאינו ענין למחלוקת התנאים.

ב. המשנה נתבארה על פי שיטת הר"ן; והתוספות והמאירי הביאו שיטה אחרת ש"זמנו קבוע" אינו מתיחס למשך הזמן אלא לתחילת הזמן, וכן נראה מלשוננו של הרמב"ם כמו שכתב ב"קין אורה" כאן; ולפי שיטה זו קציר בציר ומסיק כלולים ב"זמנו קבוע", ו"אין זמנו קבוע" היינו כגון שאמר "עד שילך פלוני למקום פלוני", והתוספות דחו זה מכח המשך המשנה ויתבאר בהערה בהמשך המשנה.

ג. ראה בר"ן לקמן במשנה סב ב, דמשום סבא זו עצמה שלא מעיל איניש נפשיה לספיקא, אם תלה את נדרו בגשמים שיש להם

זמן שהם יורדים ולפעמים הם מתאחרים, לכן מן הדין הוא אינו אסור אלא עד זמן שירדו הגשמים, וכעין הסבא שביאר הר"ן בדבר שאין למשכו זמן קבוע; והיינו, דבדבר שאין לתחלתו זמן קבוע כלל, בהכרח דמחית נפשיה לספיקא, אבל בדבר שיש לו זמן ובפועל מתאחר הוא, יש לנו לומר שנתכוין עד הזמן, כי כל כמה שאנו יכולים לומר דלא מחית איניש נפשיה לספיקא — אומרים אנו.

ד. לפי שיטת הראשונים החולקים על הר"ן, בהכרח שאין הטעם משום שלא מחית איניש נפשיה לספיקא, כי היות ותחילת הזמן אינו קבוע הרי הוא נכנס לספק מתי יהיה אותו דבר גם אם נפרש את כוונתו "עד שיגיע".

10. פירש המאירי: רצונו לומר שה"קין" היה מונח אצלם על זמן בישול התאנים, ולימד שאין בהם זמן שיגיע משיתחילו העם לאוכלם, שאכילתם אינה קרויה "קין", אלא עד שיתחילו העם להכניס תאניהם בכלכלות.

11. מכאן הוכיחו התוספות ש"זמנו קבוע" היינו משך זמנו קבוע, שאם לא כן, אם אמר "עד שיהא" הקין, למה אינו אסור אלא עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות ולא עד סוף הקיץ, כמו מי שאמר "עד שיעבור הקיץ".

בכלל תאנים, כלומר: ענבים כמו תאנים הם בכלל פירות "קייץ".

ומפרשינן: מאי טעמא דתנא קמא?

כי קסבר: תאנים מיקצצן בידא [נקצצים הם ביד] ולכן הם בכלל פירות "קייץ", אבל ענבים הא לא מיקצצן בידא אלא בסכין, ולכן אינם בכלל פירות "קייץ".

ואילו רבן שמעון בן גמליאל סבר: ענבים נמי הרי כי מירדון [כשיבשו עוקצי הענבים] מיקצצן בידא, ולכן אף הם בכלל פירות "קייץ".

שנינו במשנה: עד שיעבור הקיץ, עד שיקפילו המקצועות:

תנא בברייתא: עד שיקפילו רוב המקצועות. (13)

תנא בברייתא:

כיון שהוקפלו רוב המקצועות, (1) מותרות

מיוחדים לחתוך תאנים כשעושין מהם עיגולי דבילה, כלומר: כשיקפלו את סכיניהם ויפסיקו לקוץ. (12)

גמרא:

שנינו במשנה: עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם להכניס בכלכות:

תנא בברייתא לפרש את המשנה:

"כלכלה" שאמרו במשנתנו היינו כלכלה של תאנים ולא כלכלה של ענבים, כי "קייץ" משמע פירות "הנקצצים" ביד, ואילו ענבים "נחתכים" בסכין ואינם "נקצצים".

תניא:

הנודר מפירות ה"קייץ" כלומר: פירות הנקצצים, אין אסור אלא בתאנים, כדמפרש הגמרא טעמא ואזיל.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף ענבים

מקצועותיו.

1. מסתבר, שאף לדעת הרא"ם שהובא בהערה לעיל, המפרש לענין נדר מה שאמרו "הוקפלו רוב המקצועות", דהיינו לומר שאפילו אם הנודר לא קיפל מקצועותיו כבר חשוב שעבר הקיץ, מכל מקום לענין גזל לא נאמר כן. ואם ידוע שלא קיפל בעל השדה את מקצועותיו יהיה אסור משום גזל. אלא שלפי פירושו תהיה הכוונה שאם ידוע ש"הוקפלו רוב המקצועות" שבעיר ובא ללקוט משדה שאינו יודע אם קיפל בעל הפירות את מקצועותיו, יכול ללקוט מן השדה, כי מסתמא אף הוא קיפל מקצועותיו.

ואילו לדעת הרנב"י [בהערה לעיל] יהיה הפירוש, שמתחלה צריך לידע שקיפל בעל הבית

12. והמאירי פירש "שכבר נתיבשו התאנים והכניסום וקפלו המחצלות שנתבשו עליהם, ו"מקצועות" פירושו "מחצלות", וכן פירשו הרמב"ם הרע"ב והרא"ש.

13. ב"שיטה מקובצת" הביא בשם הרנב"י: פירוש, אף על פי שהנודר קיפל מקצועות שלו, אינו מותר עדיין עד שרוב בני העיר יקפלו מקצועותיהן; ומלשון בעל ה"שיטה מקובצת" משמע קצת, שהרא"ם שכתב: "עד שיתקפלו רוב המקצועות, אף על פי שלא הוקפלו כולן" חולק, והיינו שלדעת הרנב"י צריך שני תנאים: שיקפל הנודר, ושיקפלו רוב בני העיר, ואילו לדעת הרא"ם די במה שקיפלו רוב בני העיר את מקצועותיהם ואפילו אם הנודר עצמו לא קיפל